

Հրատարակում է չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերը:
Տարեկան գինն է 10 ռուբլի, կես տարեկան 6 ռուբլի:
3 ամսական 3 ռ. և մի ամսական 1 ռ.:
Ըստ նշանի համար 7 կոպեկ:
Բաժանորդագրությունը ընդունվում է խմբագրասանի և կենդանական գրականության մասին:
Հասցեն՝ Тифлис, Редакция „Ардзаганк“.
կամ՝ Tiflis, Rédaction „Ardzagang“.

ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ

Խմբագրությունը բաց է ամենապես օր 10—1 ժամը

(բացի կիրակի և տոն օրերից):

Ցուցատարությունը ընդունվում է ամեն լեզուով:

Ցուցատարությունը համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպեկ:

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

ԲԱՅՈՒՄ ԵՒ ԿԵՍ ՏԱՐԻՈՒՅ ԲԱԺԱՆՈՐԿԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

„ԱՐԶԱԳԱՆԿԵՐ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՅՈՒԼԻՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՁԵՒ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 31-Ը ԿԵՏԵՔ ԵՒ ՎԱՅՐԵԼ 6 Ռ.

Բաժանորդագրությունը ընդունվում է խմբագրասանի (Երևանյան Հրատարակիչ և Միջին-փողոցի անկիւն ջաղաքային տան հանդէպ) և կենդանական գրականության մասին:

Օտարալեզուները պէտք է գիտեն՝ Тифлис, Редакция „Ардзаганк“, իսկ արտասահմանից՝ Tiflis, Rédaction du journal arménien „Ardzagang“:

Ցուցատարությունը ընդունվում է ամեն լեզուով:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

18 յուլիս 1893

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ. — Կ. Պոլսի պատրիարքի շրջաբերականը. Յուլիսի 1-ի միջին կտավով, Բեյաթական դպրոցների բարեփոխումը. Գինեգործական լաբորատորիաները. Անտառատնիկների ժողովը. Սարգիս Մինասյանի նուշերը. Իշխ. Ամիրջանի խմբից. Սրբանշատի կտավը. Ծիրանաւոր եկեղեցու պատահած դէպքը:
ՏԱԿԱՎԱԿԱՆ. — ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ Նամակ Լուսինից:
ՖԻԼԻՍՏԻ. — Համբույններ:
ԲԱՆԿԱՎԱԿԱՆ. — Գրական նշմարներ:
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ. — Գրական նշմարներ:
ՏԵՂԵԿԱՎԱԿԱՆ. — Գրական նշմարներ:
ՏԵՂԵԿԱՎԱԿԱՆ. — Գրական նշմարներ:

Պատրիարքարան
Հայոց
Կ. Պոլսի
Համար 1382
Սրբանապատիւ Սիրելի.
Ս. Ելմանյանի Սինդոգի կողմէ ներկայ լույս տալու 13 թուականաւ հնագույն ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը. Ս. Պատրիարքը հօր անունով իրանց աշխատանքները լույս տալու միջոցով ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը. Ս. Պատրիարքը հօր անունով իրանց աշխատանքները լույս տալու միջոցով ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը.

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Կ. Պոլսի Պատրիարքարանը իր իրաւաստութեան տակ գտնուած աւազանները լույս տալու հարցը. Ս. Պատրիարքը հօր անունով իրանց աշխատանքները լույս տալու միջոցով ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը. Ս. Պատրիարքը հօր անունով իրանց աշխատանքները լույս տալու միջոցով ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը.

ՖԵԼԻՍՏԻ

ՀԱՄԱՐՈՅՐՆԵՐ

Երեւանի համալսարանի սովորուածները շատ է տարածուած: Ճշմարիտ է և այն, որ նոր ծնունդ մտնողներին շատ քիչ են համարուում: Նորա լուս և չնչին առիթ են ներկայացնում այն անձանց հոգեկան շարժումները զբոսնելու, որոնք նոցա նայում են. նորա, որոնք ծնունդի նմանքն են այցելում, կուսակցութիւնները, որի մէջ է դրած փոքրիկ գեղեցիկ արարածը, չեն կատարում մօրը բաւականութեամբ պատճառելու նպատակով երեխային համբուրել, նորան իրեն մի «կտոր մի» ընդունելով:
Փոքրիկ երեխան կողմնակի անձի մէջ այն հոգեկան յուզումները չէ նազեցնում, որոնք իրանց լուծումը համարելի մէջ են որոնում: Բայց ահա երեխան սկսում է ժպտալ, միշտ աւելի ու աւելի ուշադրութիւն է դարձնում շրջապատող առարկաներին, ծանօթ ձայներն ընդունում է և, աչքերով առարկաները որոնում է և աշխատում է իւր փոքրիկ ձեռքերով բռնել. նա սկսում է հասակաւորել իր ստանդարտները նմանի, առաջին անհամարձակ քայլերն անում է և, վերջապէս, դառնում է վստախ:
Հարձակ, հոգեկան կենսաբանական զանազանները երեխային լի փոքրիկ մարդկային արարած, որ իւր պատկերով, իւր բոլոր շարժումներով, իւր պարզութեամբ մեզ այնքան գուր է գալիս, մեզ այնպէս

Տէր Մկրտիչ Վեհափառ Սրբազան Կաթողիկոսին:

Միամբ արթնարար (Կնիք) (Խորէն Պատրիարքի)

Բարեկիցատակ Յովսէփի Իգորի Երեմիայի Կտակի տրամադրութեան համաձայն Նորա սահմանած գրական մրցանակաբաշխութիւնը 1894-ին տրեղի պիտի ունենայ սուրբ Սահակ և Մեսրոպ թարգմանչաց տօնի օրը:
Այս առիթով Կ. Պոլսից պատրիարքարանը հրաւիրում է այն հնչիւնակներին, որոնք կրթական իրանց երկասիրութիւններով մասնակցել այս մրցանակաբաշխութեան, ուղարկել Ս. Պատրիարքը հօր անունով իրանց աշխատանքները լույս տալու միջոցով ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը. Ս. Պատրիարքը հօր անունով իրանց աշխատանքները լույս տալու միջոցով ազգայնաբանական լեզուի լեզուագիտական հարցերի մասին լույս տալու հարցը.

Ինչպէս յայտնի է 1888 թիւն Բաժնաւոր հրաման հրատարակուեցաւ որ ընտրական դպրոցները բարեփոխուին այնպէս որ ուղղութեամբ՝ որ ընդհանուր կրթութիւն մատակարարող հաստատութիւններ դառնան: Էնց ապա ժամանակ դաստիարակութեան նոր ծրագիրներ մշակուեցան: 1888 թիւն կրթութեան 1 և 2 դաստիարակների ծրագիրը և ապա յաջորդաբար հետեւեալ դաստիարակները՝ այնպէս որ անցեալ ուսումնարանական տարին նոր ծրագրով ընթացեալ վեցերորդ դասարանը, Իսկ 7-րդ դասարանի նոր ծրագիրը կ'սահմանուի 1893—94 թիւն:
Այսպիսով առաջիկայ ուսումնարանական տարուց սկսած տեխնիկական բաժանումները կ'փոխարինուին ընդհանուր բաժանումներով և ընտրական

դասարանները աւարտող երիտասարդները իրաւունք կ'ստանան բարձրագոյն մասնագիտական դպրոցները մտնել: Հետեւեալ Վրեմյա լրագիրը հարգուում է որ վերջինից մասին շրջաբերականով հարգուում է ընտրական ուսումնարանների տեսուչներին:

Օգնական համարարանում այս տարի աւարտած 92 ուսանողները ունենալով Բարեկիցատակ ինքնուր իշխ. Ամիրջանի (Թիֆլիզի քաղաքագլուխ իշխ. Արդու-թեանի քեռորդին), Իշխ. Ամիրջանի մասնագիտութիւնը քիմիա է և Օգնական համարարանի խորհուրդը որոշել է նորան արտասահման ուղարկել կատարելագործելու համար, որպէսզի մասնագիտացաւ նորան յանձնուի քիմիայի դասախօսութիւններին ամբիոնը:

Օգնական 1-ից մինչև 10-ը պետական կալուածներին պ. նախարարի թույլտվութեամբ կ'իյնան դուրսընկու է անտառատէրերի համաձայն ժողովի:

Բրուկլին (Նախկին Միացեալ Հանգըն) բնակիչը պ. Սարգիս Միսա-սեան, ինչպէս հարգուում են Պոլսից լրագիրը, Կ. Պոլսի իւր և կ'ընտրուի 700 ոսկի (7000 ոսկի) արժողութեամբ նոյնիւր է Խաղաղիկ ազգային վարժարանին:

Պետական կալուածներին աւարտութիւնը՝ ուղարկել է քիմիա-գինեգործ պ. Սարգիսին արտասահման ծրագրով ընթացեալ վեցերորդ դասարանը, Իսկ 7-րդ դասարանի նոր ծրագիրը կ'սահմանուի 1893—94 թիւն:
Այսպիսով առաջիկայ ուսումնարանական տարուց սկսած տեխնիկական բաժանումները կ'փոխարինուին ընդհանուր բաժանումներով և ընտրական

ԳՐԻՍԻՏ մեզ գրում են. «Ամսօր 27-ին տեղին ծխական դպրոցի դահլիճում կապացու նոյն դպրոցի տարեկան հանդէպը. Առաջ ուսուցիչ պ. Ռ. Տէր-Ասադեանի կարողացած տեղեկագրից երեւում է, որ դպրոցի 110 աշակերտից հետեւեալ դասարանները փոխադրուած է 85 աշակերտ. Տեղեկագրի ընթացումից լսեալ աշակերտներից կազմած երեքեկ խումբը երեք քանի մի ազգային երգեր և մէջ ընդ մէջ էլ աշակերտները արտասանեցին մի քանի ոտանաւորներ Գա-մառ-Քաթիկայից, որոնք խոր ազգեցին ժողովրդի վրայ:

Հանդիսի վերջին ուսանող պ. Տ. Բեգ-աղանի առաջարկութեամբ մի փոքրիկ հանդիսականութիւն եղաւ դպրոցի օգնական, որ և 50 ռուբլու հասնելով, յանձնուց հոգաբարձութեան:

ՍՐԻՍԵՆՏԵՆՆԵՐԻ ԿՏԱՎԸ

Հոգեւոր Սրբանշատն այս օրերս ներկայացրին Կ. Պոլսի ամեն. ս. Պատրիարքին մի ազգային, որով յայտնու են իրանց կամքը իրանց գին. երբոր կտակը գործադրելու մասին: Առաջ ենք բերում այստեղ այդ գրութիւնը, որ անշուշտ շուտով օրինակու վաւերականութիւն կըստանայ:

Նմանապատիւ Ս. Պատրիարք Հայր Նախագահ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան է Կ. Պոլսի:

Մեր հանգուցեալ եղբայր Գր. Տ. Գարեգին Սրբազանի յայտնած փափաքանց իրադրածն մասին, մեզ չորեք պէն եղբարքս Նորին Սրբազանութեան և իւր մեակ ժառանգորդը, Խաչատուր, Յովսէփ, Սիմէօն և Միքայէլ ուղղակի սերտորոշ, երբեք իրաւունք չունին մասնակցելու, միջամտելու, և գործածութեան եղանակին վրայ որ և է դիտորդութիւն մը յայտնելու:

Հանգուցելուց ցոյց տուած հայր օսմ. ոսկին անմիջապէս ապահով տեղ մը դրուի բաղարկալ տոկոսիւք, մեր չորս

եղբարց անուանի պարտաւորակ առեւտրով, գիտութեամբ և վերահսկողութեամբ Ազգ. ձեռնհաս իշխանութեանց, մինչև որ այդ գումարը կրկնապատկուի, այսինքն՝ երկու հազար ոսկուց հասնի:

2. Տոկոսեաց բարդութեամբ՝ այդ հազար օսմ. ոսկին կրկնապատկուած, ոչ մին ի Սրբանշատեանց և ոչ իսկ ազգ. իշխանութիւնը կարող են ձեռնամուկ լինել նմա, ոչ մասնակի և ոչ ամբողջակ, նոյն իսկ տոկոսեաց անգամ:

3. Երբ սոյն հազար ոսկուց գումարը կրկնապատկուելով 2000-ի հասնի, գիտութեամբ Ազգ. իշխանութեանց, այն առաջին հազար ոսկին առեւտրով հանգուցելու փոխարին կամ ուրիշ յարմարագոյն բարեգործական նպատակի մը յատկացուի վճարուելու:

4. Այն ամեն Ազգ. իշխանութիւնը և Սրբանշատեանց չորեքին եղբարք կամ իրենց յաջորդ համաձայնութեամբ կ'որոշեն Սրբանշատեանց գերազատանի անգամներէն մէկն իբրեւ գործադիր—մատակարար (Սկիւթէլի) սոյն որոշեալ 1000 ոսկուց նպատակին գործադրութեան, և որ համարատու և պատասխանատու է առ յանձնակալ մի բարեկեցալ Սրբանշատեանց գերազատանի երկու ներկայացուցիչներէ և Ազգ. իշխանութեանց ցոյց տուած համաթիւ ընտրեալներէ: Այս չորս անգամներն կ'ընտրեն ազատ քուէով և ըստ կամ հիմնաւորող անհատութիւն մը իբրեւ նախագահ:

5. Իսկ մնացեալ 1000 ոսկին, որ պիտի գոյանայ տոկոսեաց բարդութեամբ, կը պատկանի մի մեակն և ամբողջապէս Սրբանշատեանց չորեքին եղբարց, այնպէս որ ոչ Ազգ. իշխանութիւնը, և ոչ ալ ուրիշ որ չի վերաբերել Սրբանշատեանց արդի չոր եղբարք, Խաչատուր, Յովսէփ, Սիմէօն և Միքայէլ ուղղակի սերտորոշ, երբեք իրաւունք չունին մասնակցելու, միջամտելու, և գործածութեան եղանակին վրայ որ և է դիտորդութիւն մը յայտնելու:

Ներկայացնելով մեր չորեքին եղբարց այս վերջնական որոշումները ձերք Ամե-

կարծում: Մեզ թուում է, որ համարելի յոգնուած պատճառով հիմունքը երեխաների, մանուկների փոքրիկ մէջ շատ թույլ է արտայայտուած, և երեխայը համարուում են աւելի նմանորութեամբ և հասակաւորների պահանջմամբ, քան թէ սեպական ձգտումով:

Համարելի սովորութիւնը առաւելապէս աշխարհային մէջ է զարգացած. սոքա նոյնպէս մեծերի համար են համարուում, ինչպէս որ կատարում են իրանց այն շատ պարտականութիւնները, որոնք փոքրիկները ընտելացնել են: Նայեցէ՛ք, թէ դաստիարակ իւրաքանչիւր օր առաջին դասարանի սկզբին «սերտիկները» միմեանց պատահելիս ինչպէս են համարուում:

Ամբողջ դաստիարակ հետ համարուելով թիւթի գործ չէ, իսկ գիտարգրելին էլ ակամայ կերպով խիտ են վերաբերում: Եւ ահա Հէնց այդ խտնապահանքութիւնը, որով մատակարար օրերը իրանց պարտականութիւն են կատարում, ցոյց է տալիս այն, որ նրանց համարելիներ միայն ձևականութիւն են կազմում սոսկ մի օրերից ընդհանրականութեան: Մէկ խօսքով, աշխարհի վրայ շատ անկողը համարելի կան, որոնց պէտք է մեր օրերիցնցը դեմ պահենք, մանաւանդ որ յաճախ նոցանից շատերը վնասակար են լինում:

Իսկ են արդեօք ըստ երեւոյթին անմեղ համարելիներ յառաջացած վտանգները: Եթէ համարուողների շրջանները բոլորովին մաքուր են, այն ժամանակ, առողջապահական տեսակէտից, համարելիները վնաս չեն յառաջանալ: Բայց ինչպէս դե-

մուր է շրջանները մաքուր պահել, ինքանք նախադուռն է, որ տեղից երկու ճանապարհ են սկսում— մէկը դնում է մարտդուրեան խոզիկներ, իսկ միւսը—թուրքեր: Մէկ ճանապարհով իւր նշանակած տեղի համեմատ, կերակուրն է գնում, իսկ միւսով դնում են օդի հոտանքներ՝ այն բոլոր խառնուրդների հետ միասին, որոնք նրա մէջ են դրուում: Եթէ բերանը վատ է պահպանւում և իւրաքանչիւր օր մեքանի անցած շատ լաւ չի մաքրւում, իւրաքանչիւր կերակուր ընդունելուց քիտ, այն փորձանքի նրա մասնակի մնում են ատամների մէջ, մաղաւթի սկզբին ինչպէս են համարուում: Մեղքը դաստիարակ հետ համարուելով թիւթի գործ չէ, իսկ գիտարգրելին էլ ակամայ կերպով խիտ են վերաբերում: Եւ ահա Հէնց այդ խտնապահանքութիւնը, որով մատակարար օրերը իրանց պարտականութիւն են կատարում, ցոյց է տալիս այն, որ նրանց համարելիներ միայն ձևականութիւն են կազմում սոսկ մի օրերից ընդհանրականութեան: Մէկ խօսքով, աշխարհի վրայ շատ անկողը համարելի կան, որոնց պէտք է մեր օրերիցնցը դեմ պահենք, մանաւանդ որ յաճախ նոցանից շատերը վնասակար են լինում:

Խաբէի վրայ ոչ մի խիտ բնականութիւն ունեցող քաղաք ոչ իւր բնականութեան թուի և ոչ էլ զանազան ազգայնութեան պատկանող անձանց տեսակէտից: Այստեղ ոչ թէ տառանակ, այլ և գուցէ հարկաւոր դասնապահ միասն ուսուցողներն էական կան: Նոցա մէջ կան բարի և չար անձներ, որոնք այնպիսիներ, որոնք համարելի օրհանգիլի համար վնասակար են և ընդունալի նորան ոչնչացնելու, եթէ յարմար դէպք ներկայանայ: Ինքանք այդ այլակեր բնականութեան շատերը նորա մէջ երանց զարգանալու համար յառաջ պայմաններ չեն գտնում, և Հէնց այնտեղ էլ կործանուում են, ճնշուելով նոցանից, որոնք իրանց գոյութիւնը շարունակում համար ենք ներկայ պայմաններին աւելի յարմարուում են: Գոյութեան պատեղարկում և թէ կանքի որոշեալ պայմաններին յարմարութեամբ ընդունալի կան պատճառով բերանի բնականութեան, այսպէս ասած, բնիկների և պատճառական այցելութեան են բաժանուում: Այն ստորին օրհանգիլները, որոնց մենք բնիկ անուանեցինք, բերանի մէջ շատ են պատահում: Նոքա այնպիսի հիւանդութիւններ են յառաջացնում: Այդ հիւանդութիւններից մէկը ատամնապահ է (caries), որ շատ է տարածուած, այնպէս որ մեր ներկայ ժամանակ, տարաբար տարաբար, հարաւորեալ երեւոյթ է կազմում այն հասակաւոր մարդը, որի ատամը աշ-

մտնել և շրթունքներին արած իւրացանչուր համբոյլը մէկ պատահականութիւն է ներկայացնում: Բայց այս մասին կարելի է բոլորովին համառօտ իննել, որ եթէ առողջ երեխայի շրթունքը համբուրում է մի անխելօք մարդ, որի անդամները փրէժացած են, կամ նա, որ հիւանդ է թոքքի զնկային խտով (տուբերկուլոզ) և՛ ալլն, ալլն, ալն ժամանակնա անդատնա այս և այն վարակիչ նիւթի մասնիկը կը թողնէ երեխայի վարդանման շրթունքները վրայ:

Մէծ մասամբ թոքն արտաքովն է երեխայի օրգանիքովը, ինչպէս օրթիշիկները առում են, և այս վերջինիշէ արտաքովն է այս կամ մի թոքէ հիւանդութիւնը, որովհետեւ ակտը դեռ ևս քիչ է, հարկաւոր է որ երեխայի օրգանիքին մէջ իւր զարգացման համար լարմար և բնականող հող գտնէր: Բայց և այնպէս համբոյլ վրայ դեռ ևս մեծ վտանգ հուծիւն կայ: Եւ ահա Հէնց այս պատճառ, որ հարկաւոր է բոլոր ուժերի երկխաններ շրթունքները համբուրել տովորութեանը հակառակ կենտրն Այդ միջին անդամ չպէտք է թողտան իրանք ծնողները, մանաւանդ հիւանդները, և պէտք է բողոքած մահն մի համբոյլի դէմ, որ իրան օրգանակները և ծանօթները կանխեն ինչպան էլ որ դորա պատճառաւ դժգոհութեան ամբողջ փութիլի բարձրանայ: Չ'նք կարող արտաքսարտաքիտ չլինել այն դէպքը, որ մեծն ինչտուրէն երբ մէկ բնականք մէջ, որտեղ բարակալայում է հիւանդ մարդը բնտանիքի բնդհանուր կուտ:

Типографія И. Мартиросіанца. на Орбел. ул. д. № 1—2